

bestaan en hij hoefde zich met het kamp zelf nauwelijks bezig te houden: dat wist hij bij Schlesinger en zijn *Dienstleiter* in capabele en vooral gewillige handen. Slechts zelden greep hij persoonlijk in en gelastte hij dat een bepaalde Jood of Jodin die zich brutaal had uitgelaten of van wie hem een overtreding gerapporteerd was, onmiddellijk op de lijst voor het volgende transport geplaatst moest worden waarvan hij de samenstelling verder graag aan Schlesinger en zijn staf overliet – nòg zeldzamer waren de gelegenheden waarbij hij, menend niet met voldoende eerbied behandeld te zijn, zijn rijzweep gebruikte. Want hij eiste absolute gehoorzaamheid, en gehoorzaam werd hij. De macht van de bezetter stond achter hem.

Heeft Gemmeker geweten wat het lot van de onder zijn directe supervisie gedeporteerde Joden was? Heeft hij geweten dat er in Auschwitz en Sobibor gaskamers waren? Hij heeft het ontkend (daarbij zelfs beweerend dat hij nooit van Sobibor gehoord had) en noch de Nederlandse, noch de Duitse justitie heeft het tegendeel kunnen bewijzen. Maar is het wel aannemelijk dat nooit iets tot hem doorgedrongen is van wat menig lid van de *Begleitmannschaften* der *Ordnungspolizei* die 65 treintransporten in Auschwitz aan de SS overdroegen, ter plaatse moet hebben opgepikt: dat de Joden er vergast en dat hun lijken er verbrand werden (men kon het *ruiken*)? Is het wel plausibel dat Gemmeker bijna vijf maanden lang 19 treintransporten met meer dan vier-en-dertigduizend Joden naar Sobibor heeft laten vertrekken, zonder ooit te informeren wat de bestemming van al die treinen was? Wij menen van niet. Het is een beginsel van de rechtspraak dat de rechter slechts een veroordeling mag uitspreken wanneer zijn overtuiging naar strikte bewijsregels is gevormd, zodat twijfel steeds in het voordeel van de beklagde uitgelegd wordt – wij menen als historicus iets meer vrijheid te hebben en leggen hier dan ook als onze overtuiging vast (wij komen nog op dit punt terug) dat Gemmeker wel degelijk geweten heeft wat de *Endlösung* inhield. Maar zou hij minder schuldig zijn als hij het *niet* zou hebben geweten? Ons inziens slechts in beperkte mate: hij die keer op keer zag hoe ouden van dagen die diep in de tachtig of zelfs in de negentig waren, kreupelen, mismaakten en blinden moeizaam de wagons van de deportatietrein bestegen, hij die er verlamden, doodzieke kinderen en doodzieke volwassenen op brancards in naar binnen zag dragen – hij moet op zijn minst beseft hebben dat al die mensen, althans duizenden hunner, hun ondergang tegemoet gingen. Hij heeft, voorzover bekend, aan zijn superieuren nimmer kritische vragen gesteld, hij heeft niet geprotesteerd, hij is voor geen enkele groep Joden ooit opgekomen – hij heeft zijn werk simpelweg voortgezet.

Zo ingenomen was hij in '43 met wat in Westerbork onder zijn leiding gepresteerd was, dat hij door Joodse cineasten een film van het gehele kamp,